

De brieven

Frans Kellendonk

DE BRIEVEN

Samengesteld, ingeleid en
geannoteerd door Oek de Jong
en Jaap Goedegebuure

Em. Querido's Uitgeverij BV
Amsterdam · Antwerpen

2015

Eerste, tweede (e-book) en derde druk, 2015

© 2015 Brieven Stichting Frans Kellendonk Fonds
© 2015 Samenstelling en inleiding Oek de Jong en Jaap Goedegebuure
Voor overname kunt u zich wenden tot Em. Querido's Uitgeverij BV,
Spui 10, 1012 WZ Amsterdam.

De afbeeldingen in dit boek zijn voor zover mogelijk opgenomen in overleg met de rechthebbenden; wie verder rechten kan doen gelden wordt verzocht contact op te nemen met de uitgeverij om alsnog in een regeling te voorzien.

Omslagontwerp Brigitte Slangen
Omslagbeeld Chris van Houts, 1983

ISBN 978 90 214 5798 7 / NUR 301
www.querido.nl

Inhoud

Kellendonk als briefschrijver 7

Brieven 15

Verantwoording 467

Personenregister 471

Kellendonk als briefschrijver

I

In de nog altijd ontstellend korte tijd dat hij zich als schrijver manifesteerde en de geesten in beroering bracht, heeft Frans Kellendonk naast zijn verhalend proza en zijn essays ook een oeuvre in brieven gecreëerd. Hij was, zoals te verwachten viel, óók een begenadigd briefschrijver. Hij schreef honderden brieven. Hij deed dat in wat waarschijnlijk de laatste decennia van het tijdperk van de brief zijn geweest, vlak voordat internet en e-mail de wereld veroverden. Nog altijd worden er brieven geschreven. Maar de brief als literair genre lijkt zijn langste tijd te hebben gehad. Kellendonk behoorde tot een generatie voor wie het schrijven van een brief nog vanzelf sprak. Hij beheerste de kunst van het briefschrijven bovendien tot in de fineses.

Kellendonk was een stilist, en dat blijkt ook uit zijn brieven. Hij schreef ze met dezelfde zorgvuldigheid en brille als het proza dat hij publiceerde. Ook als hij een brief schreef, was hij auteur. In elke brief van enige omvang moest het ergens over gaan. Hij verwerkt zijn observaties van het academisch leven in het deftige Shakespeare Institute én de homoscene in Birmingham tot hilarische anekdotes. Zijn ervaringen in Amerika, dat hij in alle windrichtingen heeft doorkruist, leiden tot overpeinzingen over de Amerikaanse cultuur. Zijn verliefdheden en seksuele avonturen zijn aanleiding tot gedachten over de liefde. Kellendonk vond dat een schrijver ook een entertainer moest zijn. Als briefschrijver was hij dat zeker ook, zich ervan bewust dat hij degenen die hij schreef moest zien te boeien en vermaken. In een van zijn brieven beklagt hij zich erover dat Gerard Reve hem brieven schreef die eigenlijk niet aan hem waren gericht maar, over zijn hoofd heen, aan een publiek. Voor Kellendonk doet degene

aan wie hij schrijft er wel degelijk toe: hij schrijft altijd aan iemand. Het blijkt uit de verschillende toonsoorten waarin zijn brieven zijn gesteld. Elke geliefde, elke vriend, elk familielid roept een andere toon in hem op. De toon van zijn brieven weerspiegelt altijd de betrekkingen die hij met de ander onderhoudt.

Maar hoe persoonlijk zijn brieven ook zijn, Kellendonk schrijft ze als auteur. Als anglist kent hij de brieven van de grote briefschrijvers in de Engelse en Amerikaanse literatuur. Hij kent de traditie van het briefschrijven. Net als Flaubert gebruikt hij zijn brieven om ideeën te ontwikkelen en formuleringen te ontdekken. Op vele plaatsen zijn er rechtstreekse verbindingen tussen passages in de brieven en zijn romans, verhalen en essays. Hij is zich als briefschrijver ook altijd van stijl en compositie bewust. Van de eerste tot de laatste zin maken zijn brieven een gestileerde indruk, zelfs als er sprake is van heftige emoties. Ze staan vol met originele, geestige en prikkelende formuleringen. Ook in een depressie blijft Kellendonk schitterend formuleren.

II

De ruim driehonderd brieven die hier worden gepubliceerd bestrijken de periode 1968-1990. Ze tonen Kellendonk in vele gedaantes: als zoon en broer, als minnaar, vriend, briljant student en promovendus, als schrijver, tijdschriftredacteur, literair criticus, vertaler, polemist en, zeer dikwijls, als reiziger. Over het leven van Kellendonk is al het nodige bekend, dankzij het onderzoek dat Tijn Boon deed voor zijn uitstekende studie *Het koppige hoofd dat niet wilde scheuren* (1998). Maar voor de minder goed voorbereide lezer kan het waarschijnlijk geen kwaad dat de brieven hier in het kort worden ingeleid.

Kellendonk (geb. 1951) was de zoon van een Nijmegen aannemer en de broer van drie jongere zusjes. Hij kwam uit een katholiek nest en een milieu dat hij in een brief typeert als 'upper lower class'. Hij groeide op in het naoorlogse Nederland van de verzuiling én de culturele revolutie van de zestiger jaren. Hij is van jongs af aan bezig met schrijven en tekenen en hij is wat we nu 'hoogbegaafd' zouden noemen. Als zestienjarige gymnasiast richt hij zich voor het eerst per brief tot zijn familie ('hallo allemaal') en hij zal dat nog zeker tien jaar regelmatig

blijven doen. Zijn verhouding met zijn vader is gecompliceerd. Hijervaart hem als een 'vreemde' en een 'afwezige'. Zijn verhouding met zijn moeder is er des te intenser door. Tijdens zijn studiejaar in Birmingham, 1973-1974, schrijft ze hem trouw elke week. Zij leest zijn boeken, zijn vader doet dat niet. In 1986 treft de plotselinge en vroegtijdige dood van zijn vader, kort na het verschijnen van *Mystiek lichaam*, hem veel harder en dieper dan hij had verwacht. Als een trouwe zoon, de oudste bovendien, neemt hij thuis aan de Hatertseweg en in de loods van zijn vader de zaken ter hand. Met zijn moeder en zijn zusjes blijft hij tot zijn dood nauw verbonden, zij het niet zonder periodieke weerspanningheid. In een brief van 22 juni 1984 schrijft hij over het werken aan *Mystiek lichaam* en noteert over de op familieleden gebaseerde personages in zijn roman deze veelzeggende zin: 'Alles wat ik schrijf is op zijn eigenaardige haatdragende manier toch een liefdesverklaring.'

Vanaf 1971 was Jan Duyx een vaste waarde in het leven van Kellendonk. Hij ontmoette de kleine en frêle student medicijnen in de zomer van 1971. Het is een *coup de foudre*, zijn eerste grote en uiteindelijk belangrijkste liefde. Hij gaat op vakantie naar Dubrovnik en Venetië en mist zijn geliefde (die moet werken) van uur tot uur, zoals blijkt uit de brieven die hij hem schrijft. Ze gaan samenwonen in een huis aan de Eerste Walstraat in Nijmegen, een oude en vervallen straat waar voorheen de schaarse prostituees van deze provinciestad te vinden waren. Kellendonk studeert af in de Engelse taal- en letterkunde en promoveert al op zijn zevenentwintigste, Jan Duyx specialiseert zich na zijn artsexamen in de kinderpsychiatrie. Samenwonen doen ze ook in Amsterdam, eerst op een woonboot en nadien in het huis dat Kellendonk heeft gekocht aan de Bethaniënstraat, in de buurt van de Wallen. In 1979 eindigt hun relatie, maar Jan Duyx blijft als beste en meest vertrouwde vriend aanwezig in Kellendonks leven. Ze maken samen nog een aantal reizen. In 1988, wanneer Kellendonk als aids-patiënt bedlegerig is geworden, neemt Jan Duyx de zorg voor hem op zich, vierentwintig uur per dag, in wisseldiensten met moeder Kellendonk en enkele vrienden.

In de jaren tachtig werd Kellendonk nog tweemaal hevig verliefd: op de Rotterdamse vrijbuiters Thijs Westerhout en de Amsterdamse jour-

nalist en theaterrecensent Pieter Kottman. Beide keren raakt hij in hoger sferen. Aan Pieter Kottman schrijft hij op 26 december 1984: 'Wij zijn twee scherven die aan elkaar passen. Dat heb ik beseft in mijn verliefdheid, die me heeft teruggevoerd naar een tijd lang voor mijn eigen geboorte, toen de vaas nog ongebroken was. Verliefdheid is een intuïtie van het Paradijs, een herinnering en tegelijkertijd een blik in de toekomst... Voor mij is onze liefde de kans van mijn leven en een heilige plicht.' Vanuit Manhattan schrijft hij op 3 september 1981 vol wanhoop over zijn affaire met Thijs Westerhout: '...we waren samen op weg naar de transcendente liefde, weet je nog; wat niemand gelukt was zouden wij tweeën voor elkaar krijgen...'

Kellendonks verhouding met de tien jaar jongere Thijs Westerhout houdt nog geen half jaar stand, maar heeft een enorme weerslag op hem gehad. Twee maanden na hun kennismaking besluit hij met Westerhout te 'trouwen' en stuurt zijn vrienden een huwelijksaankondiging. Hij weet een katholiek priester over te halen het huwelijk in te zegenen tijdens een tuinfeest in Rotterdam. Vlak voor zijn vertrek naar Amerika, waar hij in Minneapolis een jaar *writer in residence* zal zijn, komt het tot een breuk. Vanuit Minneapolis schrijft hij lange brieven over 'de Thijs', zoals hij hem honend noemt. Deze uiterst pijnlijke ervaring levert hem de belangrijkste elementen voor de liefdesverhouding die de ruggegraat van *Mystiek lichaam* is: die tussen Leendert en de 'rijpere jongen'. Van de brieven die Kellendonk aan deze geliefde schreef is er geen enkele bewaard gebleven. Hij kreeg ze enkele jaren later in een envelop terugbezorgd en heeft ze aan snippers gescheurd, zoals hij vertelt in het autobiografische verhaal 'Muren'.

Naast deze drie liefdes had Kellendonk vele seksuele avonturen. Het is verrassend om te zien dat de in het dagelijks leven zo gereserveerde Kellendonk een promiscue seksleven had. Hij hoefde er niet veel moeite voor te doen. Beeldschoon als hij was kwamen ze overal op hem af, in de straten van Londen, de bars van Birmingham en een supermarkt in Minneapolis – de mannen en 'de jongetjes'. Hij schrijft er zonder enige gêne over.

Vele brieven danken we aan zijn langdurige verblijven in Engeland en Amerika. Hij had dan behoefte aan contact met het thuisfront en

nam de tijd om brieven te schrijven, hij moest bovendien ook brieven schrijven om zijn zaken in Nederland te regelen.

Kellendonk was een gretig reiziger. Het heeft zijn sporen nagelaten in zijn werk: New York in *Mystiek lichaam*, Londen in het verhaal 'De waarheid en mevrouw Kazinczy', San Francisco in het verhaal 'Tsunami', Berlijn, Moskou en Florida in *De halve wereld*. Maar in zijn brieven krijgen we er veel meer van te zien. Kellendonk behoorde tot een generatie die over het algemeen pas na het achttiende levensjaar begon te reizen. Reizen naar een ander continent waren niet zo vanzelfsprekend als vandaag de dag. Vliegtickets waren duur, evenals internationale telefoongesprekken. Met Jan Duyx reisde Kellendonk per bus duizenden kilometers door Mexico en Guatemala. In zijn eentje bereisde hij vanuit Minneapolis het Noord-Amerikaanse continent, van Chicago en Boston tot Key West in het uiterste zuiden. Hij accepteerde een uitnodiging van de Russische Schrijversbond en ging een kijkje nemen achter het IJzeren Gordijn.

Ook dit beeld van de reiziger – die er niet tegenop ziet tientallen uren in een Greyhound-bus te zitten – contrasteert sterk met het beeld dat velen in Amsterdam van hem hadden: de gedisciplineerde schrijver die in een sobere werkkamer vol boeken 's ochtends, 's middags en 's avonds schreef en vertaalde, de man van het kleine, precieze en bijna griezelig regelmatige handschrift, van de ijzeren regelmaat, die elke avond rond elf uur de werkdag afsloot met één glas bier en één borrel in homokroeg Le Shako aan de Amstel. Uit de brieven met reisimpressies wordt duidelijk hoezeer Kellendonk genoot van het reizen, van de mensen die hij tegenkwam, van onverwachte situaties en culturele verschillen. Door zijn reizen was hij al op jonge leeftijd een kosmopoliet.

Natuurlijk komen we in de brieven ook de schrijver Kellendonk tegen. In 1977 verraste Kellendonk de literaire wereld met zijn debuut *Bouwval*. Verrassend was het omdat geen van de verhalen in het boek was voorgepubliceerd – de schrijver ervan kwam uit het niets. *Bouwval* werd alom bewonderd. Twaalf jaar later publiceerde Kellendonk zijn laatste boek: de reportages van *De halve wereld*.

Bouwval en *Mystiek lichaam* waren verkoopsuccessen, maar om in

zijn levensonderhoud te voorzien maakte Kellendonk ook vertalingen uit het Engels en schreef hij recensies en essays voor *NRC Handelsblad* en *Vrij Nederland*. Hij was vijf jaar redacteur van *De Revisor* – des tijds het meest invloedrijke literaire tijdschrift, dat in een oplage van zesduizend exemplaren werd gedrukt. Door zijn werk voor *De Revisor* raakte hij goed ingevoerd in de literaire wereld.

Na *Bouwval* werden zijn romans *De nietsnut* en *Letter en geest* eveneens lovend besproken, maar pas na het verschijnen van *Mystiek lichaam* kwam hij in het centrum van de aandacht te staan. Hij botste met het politiek correcte denken van zijn tijd door zijn openlijke belangstelling voor het katholicisme, kritische opmerkingen over het rationalistisch wereldbeeld, de multiculturele samenleving en de homocultuur, een religieus geïnspireerde opvatting van wat een samenleving behoort te zijn, en zijn polemische stijl van essayeren. Zo werd hij, tegen wil en dank, een controversieel schrijver.

Kellendonks brieven bieden veel nieuwe informatie over de achtergrond van zijn werk. Heel goed zichtbaar wordt hoezeer zijn verhalend proza wortelt in zijn persoonlijk leven. Het verhaal ‘De waarheid en mevrouw Kazinczy’ blijkt tot in details te zijn gebaseerd op zijn verblijf in Londen in 1975, zijn archiefonderzoek als wetenschapper aldaar en de kwellingen die zijn Hongaarse hospita hem liet ondergaan. In 1982 loopt hij in San Francisco de uit Nederland overgekomen Jan Duyx mis en komt hem na drie dagen vertwijfeld zoeken zomaar ergens op straat tegen – een ervaring die heeft geleid tot het verhaal ‘Tsunami’. Dankzij de brieven vangen we glimpen op van de volledig uitgedachte, maar nooit geschreven ‘Antilliaanse roman’. Na het omstreken *Mystiek lichaam* wilde Kellendonk zich, aldus een brief aan zijn uitgever, ‘rehabiliteren’ door een politieke roman te schrijven, gebaseerd op de moord op de vijftienjarige Antilliaanse jongen Kerwin Duinmeijer in Amsterdam. Het zou moeten gaan over racisme. Hij reisde ervoor naar Curaçao en Aruba om zich in de Antilliaanse samenleving te verdiepen. We krijgen ook meer inzicht in het project van *De Jakobs ladder*, het literaire en cultuurkritische tijdschrift dat hij met Oek de Jong wilde opzetten en dat altijd een ‘droomproject’ is gebleven.

In het nummer van 9 augustus 1983 bracht *Newsweek* een coverstory over de verwoestende uitwerking die de aidsepidemie had op de Amerikaanse homogemeenschap. In Nederland was op dat moment over de ziekte nog niet veel bekend en nog jaren zou er min of meer een taboe op rusten. Vanaf september 1983 begint zich in de brieven van Kellendonk een ziektegeschiedenis af te tekenen. In een brief van 12 september 1983 maakt hij voor het eerst melding van ernstige gezondheidsproblemen: 'Vrijdag vertrek ik naar Boston, met schoorvoetende instemming van de hematoloog, die nog steeds niet weet wat er met me aan de hand is, na al dat bloed dat ik voor hem heb vergoten. Hij denkt aan een milde vorm van de nieuwe Amerikaanse ziekte.' Op 28 september 1983 schrijft hij: 'Mijn eigen dood lijkt voorlopig op de lange baan geschoven. De dag voor ik naar de VS vertrok wist de dokter me te vertellen dat ik waarschijnlijk geen bloedkanker heb en ook geen aids, maar de ziekte van Besnier-Boeck ofwel sarcoidose, die tamelijk ongevaarlijk heet te zijn en misschien niet eens behandeld hoeft te worden...' In de herfst van 1987, nadat hij al veel fysiek malheur heeft doorstaan, wordt de juiste diagnose gesteld. Maar veel eerder al moet hij angstige, aan zekerheid grenzende vermoedens hebben gehad omtrent zijn lot, getuige het verhaal dat hij in *Mystiek lichzaam* over Leendert en de 'rijpere jongen' vertelt.

III

Deze editie van de brieven van Frans Kellendonk hebben wij gemaakt in opdracht van de Stichting Frans Kellendonk Fonds. We hebben tientallen correspondenten benaderd, ieder van wie maar vermoed kon worden dat hij/zij in contact met de schrijver heeft gestaan. Maar we hebben niet de illusie alle nog bestaande brieven te hebben achterhaald. In de tijd dat hij aan zijn proefschrift werkte, correspondeerde Kellendonk met een aantal Engelse geleerden over wetenschappelijke kwesties. We hebben daar geen onderzoek naar gedaan. Er moeten ook in Amerika nog brieven van Kellendonk te vinden zijn en waarschijnlijk ook nog in Nederland. Niettemin zijn we ervan overtuigd dat we, met de hulp van velen, het leeuwendeel van zijn correspondentie hebben weten te achterhalen.

We hadden uit de door ons verzamelde brieven een boek met uitsluitend de allerbeste, fraaiste en interessantste brieven kunnen samenstellen. Maar we hebben gekozen voor een ruime selectie om zoveel mogelijk facetten van de persoon Kellendonk te laten zien. Ook korte of ogenschijnlijk niet zo belangwekkende brieven, over geld bijvoorbeeld, hebben we om die reden opgenomen. Het ging ons om een geheel dat meer is dan de som der delen.

Kellendonk had de taal aan een touwtje. Hij had de gave om memorabele zinnen te schrijven. Elke lezer zal in zijn brieven zinnen vinden om te koesteren. Wij hebben er alvast één uitgekozen. Op 22 juni 1984, na jaren van voorbereiding eindelijk goed op gang gekomen met *Mystiek lichaam*, schrijft Kellendonk trots en verheugd aan een van zijn vrienden: 'De slaapwandelaarster tippelt nu langs de afgrond met een snelheid van drie blz. per dag en is niet meer te stuiten.'

Oek de Jong / Jaap Goedegebuure

Brieven

Aan de familie Kellendonk, 9 juli 1968

Behalve Frans, het oudste kind, omvatte het gezin Kellendonk vader Gerardus Petrus Kellendonk, moeder Theodora Kellendonk-Cillesen en de dochters Anne-Marie, Els en Rinie (een tweeling). Kellendonks opmerking over de toestand van de zandsteen van de kerk in het Noord-Franse Linas herinnert eraan dat hij de zoon van een aannemer was. Hij was leerling van het St. Dominicuscollege in Nijmegen.

Linas, dinsdag 9-7-'68

Hallo allemaal,

Laat ik beginnen bij het begin (ik weet niet hoe ik anders moet beginnen).

Zondag ben ik, na in de trein gestapt te zijn, om 10.00 uur in Eindhoven aangekomen. Daar stonden de andere jongens al te wachten, evenals de bus, waar we dus instapten. De reis zelf was saai, ik heb bijna niet geslapen (maar dit tekort heb ik ondertussen al ingehaald).

's Morgens waren we in Frankrijk, tegen de middag kwamen we in Parijs aan, na 20 km voorstad doorgereden te zijn. Van de Eiffeltoren heb ik de top gezien, maar zondag is 't quatorze juillet (14^e juli) en dan hoop ik alles eens goed te bekijken.

Om 1 uur waren we in Linas, dat 20 km van Parijs ligt, gisteren dus. We hebben daar het dorp bezichtigd, geld gewisseld en de zaken in orde gemaakt. Er zijn 2 Limburgse kleuterleidsters (!) bij ons, die voor ons koken. De groep bestaat verder uit 16 jongens.

Vandaag heb ik in de kerk gewerkt, de muren schoongemaakt en

het bevalt me best. Alleen vind ik, dat ze die kerk beter gelijk kunnen afbreken, want de zandsteen, waarvan ze gebouwd is, in de 18^e eeuw! is helemaal verweerd en brokkelt bij de minste aanraking al af. De pastoor is een aardige kerel, die ons erg behulpzaam is, trouwens, het hele dorp helpt ons, we krijgen alles voor niks. Met mijn Frans kan ik me wel redden, soms is het wat moeilijk, maar dan vind ik altijd wel een manier om me duidelijk te maken. De wijn is ook lekker.

Nou, dan sluit ik maar, want het papier is op en ik wil naar bed (het is 12 uur, vroeg hè?). Het gaat met mij uitstekend en met jullie ook, denk ik.

Tot mijn volgende epistel.

Frans

Aan de familie Kellendonk, 22 juli 1968

Linax, 22-7-'68

Hallo allemaal,

Eerst moet ik Papa natuurlijk van harte gelukwensen met zijn verjaardag. Zoals gewoonlijk kan ik er weer niet bij zijn, maar daar zijn jullie ondertussen wel aan gewend geraakt. Ik zal in ieder geval een mooi cadeautje meenemen.

Hier in Linas is alles best. Het weer is opgeknapt. Zaterdag en zondag ben ik in Parijs geweest. Ik heb alles eens goed bekeken, de Eiffeltoren, de Arc de Triomphe, het Louvre, de Invalides, de Place de la Concorde, de Champs-Élysées, het Quartier Latin, Montmartre, de Sacré Coeur etc.

Met het werk in de kerk gaat het niet zo goed. We kunnen niets doen, want 2 weken geleden zou er een metselaar komen en die is nog steeds niet geweest, er is een vrachtwagen besteld en die is ook niet komen opdagen. Op het ogenblik klungelen we maar wat.

Is de Vierdaagse al aan de gang? Wens Riny dan veel sterkte toe, dat zal ze wel nodig hebben.

Zijn mijn boeken al besteld? Als dat niet zo is, dan krijg ik ze nooit op tijd.

Ik hoop, dat ik, als ik ben thuisgekomen, nog op tijd op mijn werk kan zijn. Want we gaan maandag weg en het kan best flink laat zijn, voor ik thuis ben.

Een prettige vakantie nog en tot volgende week,
Frans

Aan de familie Kellendonk, 27 juli 1969

Llandrindod Wells
Zondag 27 juli 1969

Hello Everybody!

Sinds ik een kaart gestuurd heb uit Londen, is er al heel wat tijd verstreken. Ondertussen zijn we ook al heel wat verder gereden. Op het ogenblik zitten we in Wales, in Mid-Wales om precies te zijn, midden tussen de bergen, de schapen en de geiten. Het weer is geweldig geweest tot nu toe, gisteren zagen we de eerste Engelse regen, in Cardiff.

Waar ben ik overal geweest? In Duinbergen, Zeebrugge, Dover, Londen, Oxford, Clifton Hampden (bij Oxford, daar hebben we een paar dagen gekampeerd), Blakeney (bij Gloucester), Llandow (bij Cardiff) en nu zit ik dan in Llandrindod.

Waar gaan we heen? Morgen vertrekken we naar Noord-Wales, daar gaan we een paar dagen bergbeklimmen, dan gaan we naar Stratford-upon-Avon (waar Shakespeare gewoond heeft), dan naar Cambridge, weer naar Londen, en 7-8-9 en 10 augustus gaan we naar een popfestival in Plumpton (Sussex). De kaartjes hebben we al.

Het is hier niet zo verschrikkelijk duur als iedereen wel zegt. Met het geld, dat we hebben, kunnen we ruim uitkomen, denk ik. Eten kun je hier vrij goedkoop in restaurants, alhoewel dat in Wales moeilijker is.

Over de brommer ben ik niet zo tevreden. Als ik bergop moet dan

moet ik flink bijtrappen, anders haalt hij het niet. Starten gaat ook niet zo best. Morgen laat ik hem even nakijken in een garage. Misschien dat ze er daar iets aan kunnen doen.

Engeland is een geweldige mooi land, vooral als het goed weer is. We hebben hier een geweldige vakantie en als ik over twee weken weer thuis ben, zal ik zeker heimwee krijgen.

Bye, bye

Frans

PS 1. De groeten van Leonard.

PS 2. Hebben ze bij Verhaak mijn kaart al gekregen?

PS 3. Is Gerard al terug uit Spanje? Zeg hem, dat ik hem binnenkort zal schrijven.

Aan de familie Kellendonk, 4 augustus 1970

In 1969 was Kellendonk aan de Katholieke Universiteit Nijmegen Engelse taal- en letterkunde gaan studeren. Sitges is een kleine badplaats, 25 km ten zuiden van Barcelona, waar zich in de zomer veel homoseksuelen verzamelden. Kellendonk trok ernaartoe met Jan Crijns, een medestudent.

Sitges, 4-8-'70

Hallo allemaal!

Eigenlijk was ik niet van plan om een brief te schrijven – alles is toch oké, nietwaar –, maar omdat er me iets overkomen is, heb ik de pen toch maar opgenomen.

Eergisteravond is er namelijk een ongelukje gebeurd. Toen ik van Sitges naar de camping wilde, merkte ik dat Jan en de auto weg waren. Dus ging ik maar liften. Het was stikdonker, ik struikelde en viel in een droge sloot. Gevolg: een gat in mijn broek en een gat in mijn been. Dat gat in mijn been heb ik de volgende dag in het ziekenhuis moeten

laten hechten, een grapje dat me zo'n honderd gulden heeft gekost. Gelukkig is Jan zo snugger geweest een ziektekostenverzekering af te sluiten, zodat ik het geld weer terug kan krijgen. Ondertussen mag ik niet zwemmen en gaat het lopen een beetje moeilijk. Over een week zit mijn been weer dicht.

Verder is alles uitstekend. Prachtig weer. 's Middags gaan we naar het strand, ik ben al aardig bruin aan het worden. 's Avonds de stad in. We kennen hier erg veel mensen, met wie we al menige gezellige avond hebben doorgebracht (waaronder ene Seth Gaaikema, maar die is inmiddels weer naar Holland vertrokken).

Met mijn been zal het wel loslopen en al ben ik in één sloot terechtgekomen, in zeven sloten tegelijk zal ik echt niet lopen. In de hoop dat thuis alles goed is, eindig ik deze brief,

tot over anderhalve week

Frans

Aan Jacques Dohmen, 25 augustus 1970

Jacques Dohmen had in Leiden een jaar Franse taal- en letterkunde gestudeerd, in Brussel een jaar op de tolkenschool gezeten en was toen naar Nijmegen gekomen om er rechten en criminologie te studeren. Homoseksuelen begonnen in die jaren aarzelend uit de kast te komen, maar het homoleven speelde zich nog grotendeels in het verborgene af. Bij Nijmeegse homokroegen als The Melody Bar en The Corner moest je aanbellen om er binnen te komen. Kellendonk en Dohmen ontmoetten elkaar in een groepje homoseksuele studenten dat bij elkaar kwam op zaterdagavonden. Het was het begin van een langdurige vriendschap.

Nijmegen, 25 augustus '70

Dag lief beestje,

Ik hoorde van je hospita dat je aan 't studeren bent en het plan koestert om pas de volgende maand terug te komen, dus, wat dacht ik:

kom, laten we dat mannetje in Simpelveld (wist je overigens dat Jan Crijns ook uit Simpelveld komt?) eens opvrolijken met een fijn epistel. Zodoende.

Van Paul en Robbie vernam ik dat je werkzaam bent geweest in een Albert's Corner, hetgeen een koddig beeld projekteerde op 't Filmdoek van mijn Geest, voorstellende jou met koksmuts (vergelijkbaar met een uiterst klein gebakje onder een geweldige klodder slagroom). Te gek.

Ondergetekende is allang weer terug uit Spanje waar hij drie weken lang in 1 en hetzelfde gat, Sitges, heeft verbleven. Alle nichten van de wereld gaan daar op vakantie om elkaar te versieren. Een week lang heb ik aan die kermis meegedaan, totdat ik na een amoureuze nacht met een Frans jongetje, dat Serge heette, in een sloot ben gevallen en mijn been deerlijk heb beschadigd, want zoals in alle wateren in Spanje was er ook in dit water geen water te bekennen. Bij wijze van hechting heeft de plaatselijke arts drie ijzeren pinnen in mijn been geslagen en daarna stond ik min of meer op non-actief.

Ben je een beetje bekomen van alle Hamburgers, Frankfurters en Berliner Bollen? Hoe is 't in je hoofd? Mistig en triest, kermis in de hel, misschien of wellicht zelfs zonneshijn? Ik wil het echt weten. Van Pieter hoorde ik dat 'der Peter' ook al moeilijkheden heeft opgeleverd. Mijn verontschuldiging daarvoor. Ik was zatjes.

De platen heb ik al opgehaald bij Jos en Piet. Ze hebben een erg mooi appartement. Jammer dat het niet zo goed gaat tussen hun twee. Toen ik er was smaakte alles naar komkommer, want ze hadden een schaal met dat spul onbedekt in de ijskast laten staan. Metaforische toestand. Als je Jos en Piet ziet smaakt alles naar kommer, omdat ze hun verdriet zomaar in de ijskast laten staan.

Ik zuig er een punt aan voor ik nog erger ga roddelen. Jacques, denk niet te veel aan jezelf en doe de groeten aan je ouders. Ik ken ze wel niet, maar het zullen best goeie mensen zijn.

Frans

Aan Jan Duyx, 24 augustus 1971

In de zomer van 1971 had Kellendonk Jan Duyx leren kennen. Beiden woonden in een studentenflat op het complex Galgenveld. Jan Duyx was afkomstig uit het Limburgse Wijlre en studeerde medicijnen.

24-8-'71

Lieve Jan,

Hierbij ingesloten vind je de sleutel van mijn kamer. Als je nou mijn kamer openmaakt dan zul je een aantal peren vinden, bijzonder geschikt voor consumptie (hetgeen ze over een week b.v. niet meer zouden zijn).

Je wordt vriendelijk verzocht die op te eten.

Dan is nu het moment aangebroken om jou wederom te verlossen van Mij en al mijn Pretenties.

Veel liefs.

Frans

Aan Jan Duyx, 13 juli 1972

Dubrovnik, 13-7-'72

Lieve Jan,

Hier zijn een paar eerste indrukken, die waarschijnlijk nogal overtrokken zijn, door twee nachten zonder slaap, nl. een nacht in de trein naar Rijeka en een nacht op de boot van Rijeka naar Dubrovnik. (Mijn slechte schrift heeft daar niets mee van doen, dat ligt aan de slechte balpennen die ze hier verkopen.)

Ik lig hier op een bed in een kamer in een huis, dat zo'n paar duizend treden tegen een heuvel ligt in Dubrovnik. Die kamer moet ik delen met een mij vooralsnog onbekende Canadees, wat me 20 dinar

(fl. 4,-) scheelt in de prijs, die anders 50 dinar (fl. 10,-) zou bedragen. Ik betaal nu dus een gulden of zes. Van Dubrovnik zelf heb ik nog niets gezien, dat komt morgen wel.

Gisteren (woensdag) ben ik om ½ 11 in Rijeka aangekomen en om zes uur ben ik met de boot naar Dubrovnik gegaan.

Vrijdag 14-7-'72

Ik hield gisteren op met schrijven omdat de Canadees binnenkwam. Hij bleek een bijzonder aardige jongeman van Joegoslavische afkomst te zijn en bovendien studeert hij Engels. We hebben vandaag het stadje verkend, dat zo'n km of 2 ligt van de plaats waar we logeren, de *oude* stad dus. Het bestaat volkomen uit prachtig bewaarde middeleeuwse huizen en is verboden voor verkeer, waardoor de enige hoorbare geluiden *menselijk* zijn (d.w.z. als je het gekakel van busladingen Amerikaanse huisvrouwen als menselijk wenst te beschouwen). Daarna zijn we met twee Engelse meisjes naar een paar tentoonstellingen van Joegoslavische kitsch gaan kijken. Rond de middag zijn we naar het strand gegaan. De zon deed uitstekend z'n best, i.t.t. tot eergisteren in Rijeka waar het goot, en ik ben op het ogenblik zo rood als een klaproos en heb zelfs een paar blaren. Natuurlijk is dat alleen maar een stadium waar ik even doorheen moet.

Het stadje is helemaal opgetrokken uit één soort witte steen, de straten zijn met dezelfde steensoort geplaveid en glanzend gepolijst door al het geloop. Je kunt je voorstellen dat dat een stralend effect heeft. De huizen zijn palazzo's (zoals een Venetië en Florence) met galerij en groene luiken. Vanmorgen al hebben we wijn zitten drinken (ieder een halve liter) en brood gegeten in de galerij van het palazzo v.d. rector (een soort burgemeester veronderstel ik), dat we eerder al bezichtigd hadden. Je begrijpt dat ik aardig filosofisch werd zo vroeg op de morgen (het was 9 uur).

Vanavond begint het plotseling te stortregenen waardoor de straten een halve meter onder water kwamen te staan. Toen leek het pas echt op Venetië.

Jan, ik schrijf je gauw weer. Ik heb je erg gemist, vooral onderweg hiernaartoe. Iedere twee minuten denk ik wel drie keer aan jou. Ik zag

vandaag *De Telegraaf* van gisteren en daar stond in dat het in Holland mooi weer was, dus dan heb jij ook nog wat. Zes dikke zoenen en nog veel meer dat ik niet op durf te schrijven geef ik je nu in gedachten.

Frans

Aan de familie Kellendonk, 14 juli 1972

Dubrovnik, vrijdag 14 juli '72

Hallo Allemaal,

Gistermiddag ben ik in Dubrovnik aangekomen, na een bootreis v. 22 uur, die volgde op een treinreis van 26 uur. Ik heb hier een kamer samen met een Canadese jongen van Joegoslavische afkomst, die ook Engels studeert, voor 30 dinar per nacht (dat is ± 6 gulden). Vandaag heb ik de eerste slaap gekregen nadat ik dinsdag vertrokken ben. We hebben vandaag het stadje bezichtigd, dat middeleeuws is en helemaal opgetrokken uit een soort witte marmer, ook de straten. Het is afgesloten voor verkeer zodat je overal rustig kunt wandelen. Vanmiddag zijn we naar het strand gegaan. Ik ben op het ogenblik zo rood als een pioen, maar dat zal wel overgaan denk ik.

De reis was erg vervelend, vooral omdat ze zo lang duurde. Bovendien was het slecht weer. Ik was eerst van plan wat in de buurt van Rijeka te blijven, maar daar regende het dat het goot en daarom ben ik maar meteen doorgereisd naar Dubrovnik. Hier is het prachtig. Ik denk nog een week hier te blijven en dan langzaam per bus van stadje tot stadje naar het noorden te trekken.

Ik las in de krant dat het nu in Holland ook mooi weer is, dus dan hebben jullie ook nog wat aan je vakantie.

Op het ogenblik heb ik nog niet zoveel te vertellen, maar over een paar dagen schrijf ik beslist weer. Het belooft in ieder geval een heel prettige reis te worden. Jullie weten nu tenminste dat ik veilig ben aangekomen.

Hartelijke groeten,

Frans

Aan Jan Duyx, 16 juli 1972

Dubrovnik, zondag 16 juli 1972

Lieve Jan,

Ik zit hier op een terrasje, midden in de stad. Het wordt heel langzaam avond – het licht klimt tegen de muren omhoog en straks valt het achter de daken. De medaille van Maria v. Kevelaer heb ik voor me op tafel gelegd, maar eigenlijk heb ik die niet nodig om aan je te denken – ik denk steeds aan je. Het is wreed dat ik hier alleen moet zijn om te beseffen hoe geweldig het zou wezen om hier samen met jou te zitten, want ik mis je, Jan, jij bent het enige en het belangrijkste dat aan deze vakantie ontbreekt.

Ik heb vanmorgen zo'n ouderwetse zondagochtend beleefd. Samen met de Canadees en de twee Engelse meisjes heb ik op een overshaduwd terras gezeten, terwijl de klokken luidden en een strijkje walsen speelde van Strauss en *Frühlingserwachen* van Leoncavallo en alle fouten maakte die het maken kon. Oude Joegoslavische mannen zaten koffie te drinken in kraakheldere witte overhemden. Dat was perfect en herinnerde me aan dorpse zondagochtenden die ik nooit werkelijk heb meegemaakt.

Maandag

Ik zit te wachten op de bus naar Mostar, een Turks stadje dat hier een eindje vandaan ligt. Misschien kan ik daar een fez voor je op de kop tikken. Gisteren heeft zich een Australiër bij het gezelschap gevoegd, een besluiteloze jongen van 30, die niet wist of hij zou blijven, naar Italië zou gaan of naar Griekenland en voortdurend op zijn horloge keek. Je kent dat type wel, broek vijf maten te groot, uitgelubberd T-shirt, rood haar, rossige baard en een transistorradio aan zijn nek. Hij blijft aan mensen plakken, je moet schudden om hem van je af te krijgen. Zo reist hij al tien jaar de wereld rond.

Mijn reisplan heb ik al zo'n beetje uitgestippeld: van Dubrovnik ga ik naar Hvar (een eiland bij Split). Vandaar naar Split en dan naar Venetië. Dat kan ik allemaal per boot doen, wat een wat langzame,